No: 231 – Menşe Adı

TRABZON KAZAZİYESİ

Tescil Ettiren

TRABZON KUYUMCULAR VE SAATÇİLER ESNAF ODASI

Bu coğrafi işaret, 6769 sayılı Sınai Mülkiyet Kanunu kapsamında 08.11.2016 tarihinden itibaren korunmak üzere 09.11.2017 tarihinde tescil edilmiştir.

Değişiklik İlanı:
02.09.2019 tarih ve 60 sayılı Bülten

Tescil No	**:** 231
Tescil Tarihi	**:** 09.11.2017
Başvuru No	**:** C2016/101
Başvuru Tarihi	**:** 08.11.2016
Coğrafi İşaretin Adı	**:** Trabzon Kazaziyesi
Ürün Adı	**:** El Sanatı
Coğrafi İşaretin Türü	**:** Menşe adı
Tescil Ettiren	**:** Trabzon Kuyumcular ve Saatçiler Esnaf Odası
Tescil Ettirenin Adresi	**:** Kemerkaya Mah. Kunduracılar Cad. Alipaşa İş Hanı No:113 Kat: 4 No:51 Ortahisar / TRABZON
Coğrafi Sınırı	**:** Trabzon
Kullanım Biçimi	**:** Ürünün kullanım biçimi "markalama" olmakla birlikte, her üründe, detayları aşağıda verilen ve Trabzon Kazaziyesinin baş harfleri olan "TK" damgasının yer alması veya ürüne münhasır "TK" etiketinin müşterilere ve denetim merciine açıkça gösterilebilir şekilde bulunması gerekmektedir. "TK" damgası vurulan ürünlerin etiketlerinde şekil şart aranmayıp; Üretici Adı, kullanılan malzemenin cinsi ve ayarı ile ürünün Trabzon Kazaziyesi tekniğiyle yapıldığını gösterir ifade yer alacaktır.

Ürünün Tanımı ve Ayırt Edici Özellikleri:

Çok ince çekilmiş 0,08-0,18 mm (80 - 180 mikron) kalınlığındaki 24, 22, 18 veya 14 ayar altın ve 925 ayar (milyem) gümüş tellerin çıkrık yardımıyla ibrişim (ipek) veya naylon iplik üzerine burularak saç teli kalınlığına getirilmesiyle yapılan kolye, küpe, bileklik ve tespih püskülü ürünlerine kazaziye (kazaz örücülüğü) adı verilir.

Kazazlık sanatı Osmanlı İmparatorluğu zamanında Anadolu'nun farklı yörelerinde yaşatılmaya çalışılmış olsa da Cumhuriyet kurulduktan sonra sadece Trabzon'da devam edebilmiştir. Fatih Sultan Mehmet'in 1461 yılında Trabzon'u fethiyle, Gümüşhane'de bulunan gümüş madenlerinin işletilmesi ve çıkan ham gümüşün hayvanlar sırtında Trabzon Limanı'na getirilmesi, buradan da gemilerle İstanbul ve diğer liman şehirlerine ulaştırılması, Trabzon'da şehzade olarak bulunan Yavuz Sultan Selim ve Kanuni Sultan Süleyman'ın kuyumcu yanında çalışmaları Trabzon kuyumculuğuna önemli katkılar sağlamıştır. 16ıncı yüzyıla kadar tarihlenen ürünlerde kazazlık tekniklerinin kullanıldığı belirlenmiştir. Evliya Çelebi de anılarında Trabzon kuyumcularının ürettiği süs eşyalarının Osmanlı Sarayını süslediğinden bahsetmiştir. Osmanlıca yazılan Trabzon Vilayet Salnamesinde (Yıllığı) 16. Cilt 181-182. sayfalarda altın ve gümüş tellerin ibrişim denilen ipek üzerine sarılmasıyla icra edilen bir sanattan bahsedilmektedir. 1600'lü yıllara ait bir mahkeme kaydında altın işlemeciliği yapan zanaatkârların oluşturduğu çarşılardan birinin adının Kazalar Çarşısı olduğu ve bu çarşının mülkiyetinin Gülbahar Hatun Vakfına ait olduğu görülmektedir. Yine 1750'li yıllarda yaşamını yitiren kazaz ustası Halil'in terekesinde (mal varlığı listesi) kazaziyede kullanılan 495 paralık ipek ve ibrişimin de sayılması, kazaziyenin geçmişte ticari hayat içerisindeki önemini göstermektedir. 1869'da Anadolu'yu gezen Fransız ressam Théophile-Louis Deyrolle'nin şehir ile ilgili gravürlerinde kuyumcu esnafına yer verdiği, 1890'larda Şemseddin Sami'nin Kamüs'ül Alam'da Trabzon'da kuyumculuğun ileri düzeyde olduğunu yazdığı görülmektedir. Kazaziye ile hazırlanan peçelikleri kızlar gelin olduğu zaman baba evinden çıkarken alınlarına takarlardı, damada ise bir kazaz tespih hediye olarak götürülürdü.

Trabzon Kazaziyesinin ayırt ediciliği; 24, 22, 18 veya 14 ayar altından veya 925 ayar (milyem) gümüşten 80 ila 180 mikron kalınlığındaki çok ince tellerin burularak insan saç teli kalınlığına tamamen el işçiliğiyle getirilmesi ve kesinlikle kaynak kullanılmamasına rağmen çok sağlam ve zarif görünümlü motiflerin oluşturulmasıdır. Kazazlık, uzun süre ara verilmeden yapılmalıdır. Ara verilmesi durumunda tekniklerin detayları unutulabilmektedir.

Üretim Metodu:

Tamamen el işçiliğiyle yapılan kazaziyede öncelikle 0,08 ila 0,18 mm kalınlığındaki altın veya gümüş tel çıkrık yardımıyla ipek veya naylon tel üzerine sıkı bir yay gibi sarılarak belli bir esnekliğe ve kalınlığa ulaşır. Tellerin sarılması sırasında içte kalan ipek veya naylon iplik kıvrak tutularak sarma işlemi yapılır. Sarılmış bir telin kalınlığı kaç kat iplik üzerine sarıldığına göre değişmekle birlikte asgari 0,3 mm kalınlığında olmaktadır. Bu kalınlığa getirilen tel kazaziyenin ana maddesi olup, dikiş iğnesine geçirilen tel, örgü teknikleri kullanılarak başta tespih püskülü ve takı olmak üzere çeşitli süs malzemelerine dönüştürülmektedir. Günümüzde yerli ve yabancı turistlerin ilgisiyle ürün yelpazesine ayakkabı, çanta, anahtarlık, kemer, muskalık, bardak altlığı gibi ürünler de eklenmiştir.

Kazazlık ürünlerinin başında, bahse konu örgü formlarının birlikte veya tek başına kullanılmasıyla tespihlerin imame ucuna takılan "kamçı püsküller", başlık ve şal püskülleri, kol ve gömlek düğmeleri gelmektedir. Günümüzde bu tekniği geliştirme çalışmaları sürdürülmekte ve çeşitli biçimde gerdanlıklar, bilezik ve küpeler üretilmektedir.(Şekil 1, Şekil 2 ve Şekil 3)

Şekil-1: Kazaziye işi altın tespih

Şekil-2: Kazaziye işi gümüş bilezik ve küpeler

Şekil-3: Kazaziye işi gerdanlık

Örgü sırasında sarım işleri tığ, şiş ve minik top altlıkları üzerine uygulanmaktadır. Eskiden kurşun topların üzerine çirişli üçgen bezlerden yapılan minik toplar üzerine örülürken, günümüzde ahşaptan yapılan toplar üzerine örme işlemi gerçekleştirilmektedir. Kazaz yapımında kullanılan araç gereçler; çıkrık, tığ, sarmaşkı, gümüş/altın tel ve naylon/ipek ipliktir. Perdahlamak için salyangoz kabuğunun dişleri kullanılır. . Çıkrık; kazaziyenin yapılabilmesi için iplik üzerine tel sarılmasını sağlayan alettir. Tığlar ise çeşitli boylarda olup, top, kısa ve uzun sürgü yapımında kullanılmaktadır. Trabzon Kazaziyesi'nde "ajur" tekniğinde, örgü için çeşitli boy ve kalınlıktaki "sarmaşkı" ya da "sarmaçka" adı verilen araç kullanılmaktadır. Kazaziyede tellerin kullanılan iğnelerin deliklerinden geçirilmesiyle örgü teknikleri gerçekleştirilmektedir, kargaburunlar ise örgülerin yapımında iğnelerin geçmediği durumlarda ve düzeltmelerde kullanılmaktadır. Makaslar ürünün yapımının her aşamasında kullanılır.

Kazazlıkta halen uygulanmakta olan temel örgü formları "balık sırtı örgüsü", "sürgü örgü", "top örgü" , "ajur örgü", "yeminli sürgü", "zincir", "bıcırık", "beştepe", "burgu zincir", "şemse (aşk)", "yarım aşk", "yıldız"'dır. Tüm örgü tekniklerinde işlem bitiminde tel dibinden kesilir, istenilen kompozisyona uygun olarak naylon iplik ve iğne yardımıyla dikme (pekiştirme) işlemi yapılarak tamamlanır. Ürün oluşturma aşamasında, üretilen parçalar tasarıma göre mumlanmış naylon iplik ile dikilerek birleştirilir. Bu aşamada sarkan naylon tüycükler çakmakla yakılarak temiz bir görünüm kazandırılır.

Temel örgü çeşitleri:

- Balık sırtı: Ürün oluştuğunda diğer örgüleri taşıyan zincir olup, bu örgü çeşidinde ipliğin kalınlığı 1, 2 veya 3 kat olabilir. Balık sırtı tekniği; 2, 3, 4, 5, 6 düğüm genişliklerinde ve istenen uzunlukta örülür. İplik bittiğinde ekleme yapılarak örme işlemine devam edilir. Çelik tel üzerine örülen teknikte örgü ne çok sıkı ne de çok gevşek olmalıdır. Örgü, örme işlemi bittikten sonra içinde kalan çelik tel aşağı yukarı zorlanmadan çekilebilecek ve örgünün içerisinden çıkarılabilecek sıkılıkta olmalıdır. İpliğin bitmesi halinde iplik iç tarafa alınmakta, iplik eklemelerinde ise ipliğin bittiği sıranın sağ tarafından 1 cm aşağıdan iğneyle girilmekte, girilen iğne alttan yürütülerek biten ipliğin çıkacağı yerden çıkarılıp örme işlemine devam edilmektedir. Ayrıca, önceki biten ipliğin içe alınan sarkan ucu örme işlemi sırasında en az 1 cm içten yürütülmelidir.

- Ajur: Ajur (ajör) tekniğini yapabilmek için 5 kat naylon (veya ipek) iplik çıkrığa gerilir. Bu ipliğin üzerine 20-25 mikron kalınlığındaki gümüş tel sarılır. Elde edilen bu tel ajur yapımında kullanılır. Bu teknik kolye ucunda, tespih püskülünde, zincir arasında kısa sürgü ile birlikte kullanılır.

- Kısa sürgü: Tığın üzerine örülür. 1, 2 veya 3 kat ipliğin çıkrığa gerilip, üzerine gümüş veya altın tel sarılmasıyla yapılan teknik esasen ürün oluşturma sırasında iki farklı teknik arasında bağlantı sağlayan köprü görevini üstlenmektedir. İğneye, yapılacak sürgü tekniğini tamamlayacak uzunlukta tel takılmaktadır. Tığ üzerine iğne aracılığıyla çeşitli şekilde dolanan iplik ile kafes oluşturulur. Oluşturulan bu kafes, başlangıç ipliği takip edilerek her yönde 4 sıra oluşturularak tamamlanır. Bu teknikte, balık sırtı tekniğinde olan iplik ekleme durumu yoktur.

- Uzun sürgü: Bu örgüyü yapabilmek için hazırlanacak telin kalınlığı; 1, 2 veya 3 kat ipliğin çıkrığa gerilerek üzerine gümüş veya altın tel sarılmasıyla oluşturulur. Bu örgü çeşidi de iki farklı teknik arasında köprü görevini üstlenmektedir. Kısa sürgü gibi tığ üzerinde yapılan uzun sürgü tekniğinde, sürgünün kafesi kısa sürgüye göre daha karmaşıktır. Oluşturulan bu kafes, başlangıç ipliği takip edilerek her yönde 4 sıra oluşturularak tamamlanır. Uzun sürgü tekniğinde, balık sırtı tekniğinde olan iplik ekleme durumu yoktur, sürgüye yetecek kadar iplik sarılır.

- Top Örgüsü: Hazırlanacak ipliğin kalınlığı için 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9 veya 10 kat iplik çıkrığa girilebilir. Söz konusu kat sayısı topun büyüklüğünü belirler. Ahşap veya plastik boncuğun içerisine örülecek ipin ucu geçirilir. İçine iplik geçirilen boncuğun içine tığ yerleştirilerek sıkıştırılır. Sıkıştırılan bu boncuğun üzerine işlenilecek kafes oluşturulur. Bu teknikte kafesin kurulumu çok önemlidir. Oluşturulan kafes eşit aralıklarda değilse iğne ile iplikleri kaydırarak düzgün bir şekilde oranlanmalıdır. Çünkü boncuğun üzerine kurulan kafesin düzgün olmaması halinde boncuğun işlemesi bozulacaktır. Oluşturulan kafes, iplik takip edilerek boşluk kalmayacak şekilde örülür. Örgünün büyüklüğü, içinde kullanılan boncuğun büyüklüğüne göre değişir. Örme sırasında boncuğun üstünde ve altında açıklık olmaması gerekmektedir. Top örülürken belli bir sıra tamamlama şartı olmayıp önemli olan boşlukların görünmemesidir.

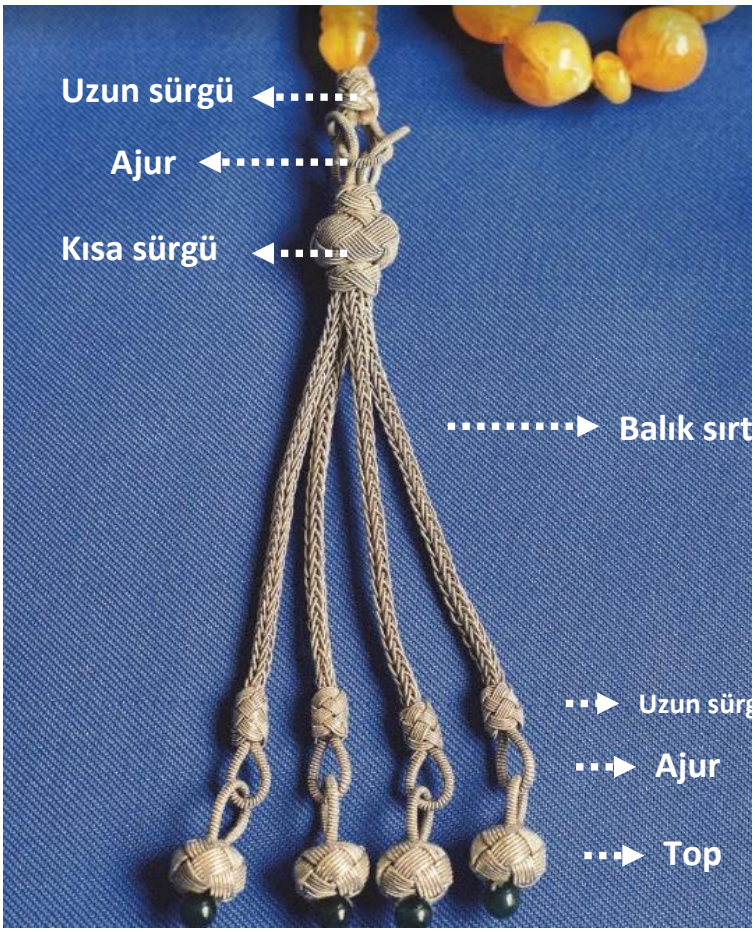

Şekil-4: Kazaziye gümüş tespih püskülü üzerinde
örgü modellerinin gösterimi ve geleneksel isimleri

- Yeminli sürgü: "Yeminli sürgü" modelini ustalar öğretmemek için yemin ettiklerinden bu ismi almıştır. Eski dönemde Trabzonda sadece üç ailenin bildiği söz konusu sürgü yöntemi günümüzde halk eğitim merkezlerinde öğrencilere öğretilmektedir.

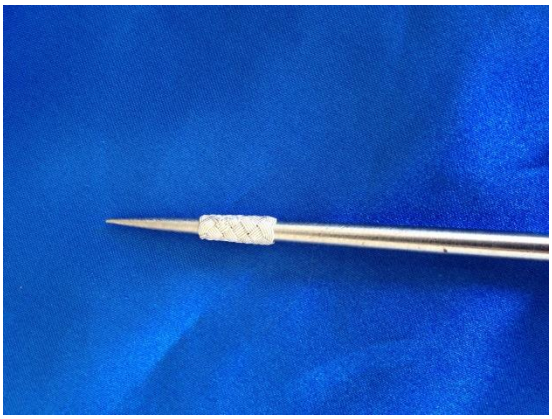

Şekil-5: “Yeminli sürgü” modeli

- Şemse Düğümü: Aşk düğümü motifi yani Kazazlıktaki adıyla “Şemse”, makrome düğüm çeşitlerinden olup, yaygın olarak kullanılmaktadır. Selçuklu motifleri ve gemici düğümünden esinlenerek tasarlanmıştır.

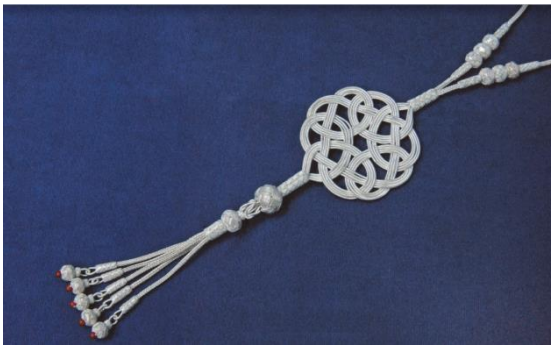

Şekil-6: “Şemse” motifli kazaziye işi kolye (gümüş)

Şekil-7: “Şemse” motifli kazaziye işi kolye (altın)

Denetleme:

Trabzon Kazaziyesi adı altında satılan ürünlerde aşağıda görseli tanımlanan “TK” damgası veya “TK etiketi” yer alacaktır. “TK” damgası bulunan ürünlerde etiket şartı aranmayacak olup, “TK” etiketinde ise ürünü hangi üreticinin imal ettiği (üretici adı), kullanılan malzemenin cinsi ve kullanılan malzemenin ayarı ile ürünün Trabzon Kazaziyesi olduğuna ilişkin ibare yer alacaktır.

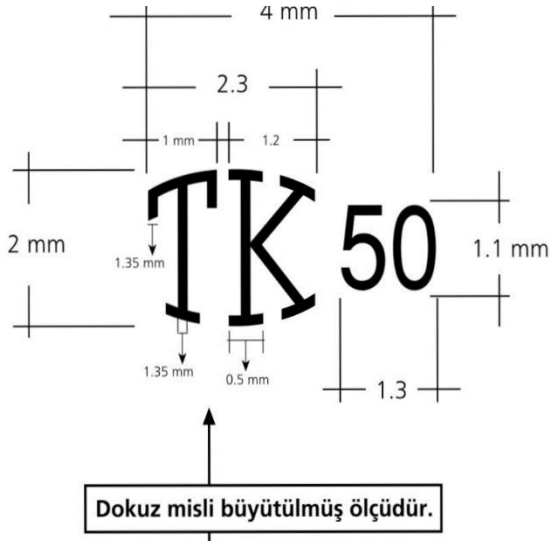

T harfinin üst çizgisi: 1 mm
T harfinin sol inme çizgisi: 0,38 mm
T harfinin sağ inme çizgisi: 0,48 mm
T harfinin orta uzun çizgisi: 1,7 mm
T harfinin alt çizgisi: 0,45 mm

K harfinin orta uzun çizgisi: 1,8 mm
K harfinin orta alt ve üst çizgisi: 0,48 mm
K harfinin sağ yukarı uzun çizgisi: 1 mm
K harfinin sağ aşağı uzun çizgisi: 1,1 mm
K harfinin sağ yukarı kısa çizgisi: 0,50 mm
K harfinin sağ aşağı kısa çizgisi: 0,5 mm

Trabzon Kazaziyesinin, üretim yönteminde açıklanan özelliklere uygun olarak imal edilmesine dair kontroller, Trabzon Kuyumcular ve Saatçiler Esnaf ve Sanatkârlar Odası koordinatörlüğünde; T.C. Ortahisar Kaymakamlığı Halk Eğitim Merkezi, T.C. Ortahisar Kaymakamlığı Zübeyde Hanım Mesleki Teknik Anadolu Lisesi Müdürlüğü ve T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü Trabzon Olgunlaşma Enstitüsü Müdürlüğü yetkilileri tarafından oluşturulacak denetim mercii tarafından gerçekleştirilecektir. Denetim mercii; Trabzon Kuyumcular ve Saatçiler Esnaf ve Sanatkârlar Odası yetkilisi dâhil toplam dört uzmandan oluşacak olup, denetim mercii tarafından üretim, pazarlama ve satış dâhil olmak üzere sürecin tüm evrelerine yönelik yılda 1 defa düzenli olarak ve ihtiyaç duyulduğunda veya şikâyet halinde her zaman yapılacaktır. Denetime ilişkin raporlar Trabzon Kuyumcular ve Saatçiler Esnaf ve Sanatkârlar Odası tarafından Türk Patent ve Marka Kurumuna her yıl gönderilir.

Denetim mercii, denetimin nasıl yapılacağını belirleyecek ve gerektiğinde uzman kuruluşlardan destek alacak olup, Trabzon Kazaziyesinin üretimi ve pazarlanması aşamalarında özellikle aşağıdaki hususları kontrol edecektir:

- Ustaların bilgi ve becerilerinin kontrolü yapılacaktır. Bunun için ustalık belgesi ve/veya sertifikalar denetlenecektir.
- Ustalarca imal edilen ürünlerin Ayar Evleri vasıtasıyla kalite standartlarına uygunluğunun denetimi yapılacaktır.
- Denetlenen ürünlerde “TK” (Trabzon Kazaziyesi) damgasının bulunup bulunmadığı kontrol edilecektir.
- Müşterilere ürün hakkında yeterli bilgi verilip verilmediği kontrol edilecektir.
- Üretim metodunun tescil belgesine uygunluğu kontrol edilecektir.
- Kullanılan malzemenin kalite ve ayar uygunluğu kontrol edilecektir.
- İmalatta kullanılan araç ve gereçlerin kalitesi ve kalibrasyonunun uygunluğu kontrol edilecektir.
- Etiketteki bilgilerin doğruluğu ve uygunluğu kontrol edilecektir.